

molen de ster

Oktober 2017

De wind niet door de hekken laten waaien

Het is een oud molenaars gezegde: de wind niet door de hekken laten waaien. Is er wind dan leg je zeilen op de wieken van de molen. Wanneer de kans zich voordoet om de molen te laten werken dan laat je die kans niet lopen.

Houtzaagmolen De Ster is een bijzonder locatie in Lombok. Een locatie waar al jaren uiteenlopende activiteiten plaats vinden in en rondom de molen De Ster. Maar, zo is de vraag die we ons een paar jaar geleden stelden, benutten we wel alle mogelijkheden die de molen biedt?

Inmiddels denken we dat we het antwoord op die vraag te kunnen geven. Op de site van Stichting Molen De Ster kun U lezen wat over wat ons beweegt, welke activiteiten willen we organiseren en hoe we dat willen realiseren. De sleutel daarbij is samenwerking. Samenwerking binnen de molen: de rondleiders, de uitbater, de molenaars en de andere vrijwilligers. Samenwerking met partijen buiten de molen: Ekko, TivoliVredenburg, e.a.

Molen De Ster ziet kansen en die gaan we benutten. Want: we willen de wind niet door de hekken laten waaien.

De Ster zal herrijzen

In de twee vorige nieuwsbrieven kwam mevrouw Verkerk aan het woord die in 1988 samen met haar man het initiatief startte voor de herbouw van houtzaagmolen De Ster. Voor deze nieuwsbrief sprak ik met Geurt van de Wal en Pieter Mosterd. Twee oud erfbewoners die destijds binnen de Stichting Sterremolen voor de taak stonden om de ideeën voor de herbouw om te zetten in concrete plannen.

“Voor u, over u, en zonder u.” Volgens dit principe opereren de diverse groepen en commissies die in de buurt actief zijn. Zo schrijft de heer A. Verkerk op 23 februari 1988 in een protestbrief aan de redactie van Utrecht-West. Oudere buurtbewoners die vaak al vele jaren in de wijk wonen, voelen zich 'belaagd', zo schrijft Verkerk. En dan is er nu weer een plan voor een kunstwerk bovenop de oude zagerij. Met deze protestbrief en een lijst met ruim 100 handtekeningen legt Verkerk de eerste steen voor het initiatief dat zal leiden tot de herrijzenis van de oude houtzaagmolen aan de Leidsche Rijn.

Op het molenerf heeft zich dan een woon/werkgemeenschap gevestigd met plannen om het terrein van houtzaaghandel De Wit te gaan herontwikkelen. Het is een actieve groep met een krachtige inbreng in de buurt. Een inbreng die door de oudere buurtbewoners wel als overheersend is ervaren. Bij Verkerk in de achtertuin ontstond bijna een conflict. Pieter Mosterd daarover: "De groep Looy was in hun ogen natuurlijk een beetje links tuig, bij wijze van spreken. Ze waren alternatief en anders. Geurt van de Wal: “Dat je dan als bewoner die er al tientallen jaren woont, bang bent om de greep kwijt te raken snap ik heel goed. Daar is niet veel fantasie voor nodig”.

Voor de woon/werkgemeenschap op het molenerf, georganiseerd in Vereniging Molenerf De Ster, heeft de herbouw van de zaagmolen niet de hoogste prioriteit. De statuten van de vereniging vermelden weliswaar 'het bevorderen van de wederopbouw in haar oorspronkelijke staat van de zaagmolen op het molenerf' maar de leden van de vereniging hebben op dat moment heel andere dingen aan het hoofd.

Dat verandert met de dreiging van de plaatsing van het kunstwerk van Judith Mestriner op de zaagschuur. Geurt: "Dus dat initiatief 'wij willen een echte molen' kwam toen niet alleen als geroepen, maar was echt heel noodzakelijk. Pieter: „Zonder kunstwerk was die molen er misschien nog steeds niet geweest”. Geurt vult hem aan: “Als dat erop gezet zou zijn, dan was er geen weg meer terug. Een kunstwerk ga je er nooit meer af lullen”.

Met de oprichting van Stichting Sterremolen op 28 juli 1988 wordt een volgende - formele - stap gezet richting de wederopbouw van De Ster. De zaken worden vervolgens voortvarend aangepakt met kraampjes en de verkoop van ansichtkaarten, handdoeken, munten. Dat levert veel draagvlak en de nodige inkomsten. Maar het zicht op een daadwerkelijke herbouw ligt dan nog achter de horizon. Voor de bouw is immers veel geld nodig, heel veel geld. Geurt: “Daar zat niet de power in om echt grote bedragen bij elkaar te brengen”. De stichting weet met de eigen activiteiten zo'n 50.000 gulden bij elkaar te brengen.

Voor de goedkoopste variant, het plaatsens van een tweedehands molen op de zagerij, is het tienvoudige nodig. De dure variant, een hele nieuw te bouwen molen, is minstens twee keer zo duur. In het tempo waarin Sterremolen met haar acties geld bijeen weet te brengen zullen er tientallen jaren overheen gaan voordat de molen zal kunnen herrijzen. Van de twee tweedehands molens die men op het oog heeft (een in Friesland en een in Groningen) wordt al snel duidelijk dat beide molens wel verplaatst mogen worden maar niet buiten de provincie. Daarmee vervalt de goedkope variant en zal voor De Ster een nieuw achtkant gebouwd moeten worden.

Hoewel het de stichting Sterremolen is die vooral op de voorgrond treedt, speelt de Maatschappij tot Stadsherstel NV, wat meer op de achtergrond, een belangrijke rol.

Pieter: “Je moet ook niet vergeten: de molen is eigendom van Stadsherstel geworden. Stadsherstel had eigenlijk ook een gemeentelijke taak om dit soort dingen te doen”. Ubbo Hylkema is dan voorzitter van de Raad van Commissarissen van Stadsherstel. Pieter: “Ubbo heeft altijd goede contacten gehad. Ubbo is de spil op de achtergrond. Dat de molen eigendom van Stadsherstel zou worden, is cruciaal geweest”.

Het verkrijgen van een bijdrage uit het TBI-fonds is een mijlpaal voor Sterremolen geweest. Pieter: “Het belangrijkste is geweest het moment dat Ubbo jou [Geurt van de Wal] gebeld heeft dat je maar eens een briefje moest schrijven naar Lenze Koopmans. Geurt: “Dat heb ik gedaan en toen belde Lenze Koopmans dezelfde week: Ik weet niet of u wat heeft aan twee ton”. Wel met het verzoek om geen ruchtbaarheid aan de donatie uit het TBI-fonds te geven. En zo geschiedt. Geurt: “Dat staat in geen enkel verslag, maar dat mag je er nu wel inzetten wat mij betreft”.

In de jaren '80 is decentralisatie van gemeentelijke taken een bestuurlijk thema. Ook in Utrecht waar men aan de slag gaat met wijkbureaus. Pieter daarover: “Die wijkbureaus hadden door dat je een aantal brandpunten in de wijk moet hebben. Zij zagen dit als een ideale plek om te steunen”. Geurt: “Dit kwam de wijkmanager heel goed uit om te laten zien: ik heb misschien wel de lastigste wijk van Utrecht maar ik heb wel een paar kanjers van particuliere initiatieven.

De gemeente levert een grote financiële bijdrage aan de totstandkoming van de herbouw, maar, zo zegt Geurt: “Naar mijn idee was een groter kantelpunt nog de provincie. Maar op een gegeven moment raakte dat ook in een stroomversnelling”. De subsidieaanvraag van Sterremolen voor de herbouw is aanvankelijk, tijdens de ambtelijke voorbereiding, gesneuveld. Of zoals dat dan in het jargon heet: onder de streep beland. Maar Sterremolen heeft alle leden van de commissie van Provinciale Staten persoonlijk benaderd. Tijdens de behandeling blijken de Statenleden sympathiek te staan tegenover de subsidieaanvraag van Sterremolen. De vergadering wordt geschorst en tijdens de schorsing zo vertelt Geurt: “...kwam die mevrouw van D66 op mij af en zei: meneer Van de Wal zou u kunnen leven met 3 ½ ton [in plaats van de aangevraagde 4 ton]. Toen heb ik mijn gezicht in de plooi weten te houden”.

Met de bijdragen van TBI-fonds, de gemeente en de provincie staat de teller inmiddels ruim boven de miljoen. Wanneer ook andere fondsen, zoals het VSB-fonds, substantiële bedragen toezeggen komt de realisering van de herbouw steeds dichterbij. “Het is”, zo zegt Pieter dan: “niet meer de vraag of de molen er komt maar wanneer de molen er komt”.

Het besluit om de molen echt te gaan bouwen wordt door Stadsherstel genomen. Geurt: “Op een gegeven moment heeft Stadsherstel de knoop doorgehakt. Dat was voor ons zelfs een beetje een verrassing”. Sterremolen leeft in de veronderstelling dat eerst al het geld voor de herbouw binnen moet zijn. Maar Stadsherstel neemt het risico en gaat op zoek naar een molenmaker. Pieter: “Stadsherstel heeft besloten: we gaan aan de slag. Wij waren nog niet klaar voor ons gevoel”. Geurt vult aan: Volgens mij heeft Wouter [Wouter Hubers, directeur Stadsherstel] het geeneens gezegd maar is hij het gaan doen”.

Een aspect waar de bestuursleden van de stichting Sterremolen en Stadsherstel zich het hoofd niet over buigen is de exploitatie van de molen. Pieter: “Eerst moesten we het geld voor de molen bij elkaar hebben. De exploitatie was toen iets waarover wij ons nooit druk hebben gemaakt”.

Het nadenken over de exploitatie komt voor het eerst ter sprake in een gesprek met de Jaarbeurs. Het bestuur van Sterremolen maakt afspraken met allerlei mogelijke sponsors en de Jaarbeurs is daar een van. Maar het gesprek krijgt een heel andere wending. De plannen voor de herbouw voorzien op dat moment in een molen met alleen draaiende wieken. Volgens de Jaarbeurs is dat uit toeristisch oogpunt niet interessant. Daar krijg je de handen niet voor op elkaar. De molen moet kunnen zagen. En er moeten activiteiten in de molen gaan plaatsvinden om de exploitatie van het geheel rond te krijgen. De Jaarbeurs komt dan met Grand Catering op de

proppen, een stevige partner. “En dat is ...”, zo zegt Pieter, “een andere inkomensstroom dan allerlei enthousiaste kunstenaars die er ook wel gehuisvest waren maar daar kon Wouter natuurlijk nooit de boel draaiende van houden. Die hadden allemaal eigen ideeën over de molen en daar zat Wouter ook niet op te wachten”.

Het businessplan van Grand Catering gaat uit van 80 tot 100 evenementen per jaar in de molen. De vergoeding die Grand Catering aan de molen betaalt is ook op dat aantal activiteiten gebaseerd. Maar de inschatting van 80 tot 100 blijkt in de praktijk veel te hoog en na een aantal jaren besluit Grand Catering om het contract niet te verlengen.

Puzzelstukjes die precies op het goede moment in elkaar vallen. Daarmee laat de geschiedenis van de herbouw van houtzaagmolen De Ster zich nog het best omschrijven. Als de heer Verkerk geen protestbrief had geschreven dan.... Als de toenmalige voorzitter en de directeur van Stadsherstel niet ... dan ... Als wijkgericht willen werken geen bestuurlijk thema was geweest dan ....

Maar ook: als de 'nieuwe' bewoners niet hadden weten samen te werken met de 'oudere bewoners dan ...

Het zijn de 'oudere' bewoners geweest die de basis hebben gelegd, het draagvlak in de buurt en een bescheiden startkapitaaltje, waarop de 'nieuwe' bewoners in de stichting Sterremolen voort konden bouwen. Met Stadsherstel samen (als soms wat onzichtbare partner op de achtergrond) is het gelukt om alle benodigde puzzelstukjes in elkaar te laten vallen, zodat er nu weer een plaatje van een molen aan de Leidsche Vaart staat. Alsof hij nooit is weggeweest.

Piet van Os

Donateurs gezocht

Stichting de Sterremolen zet zich in voor het behoud van het historische molenerf en houtzaagmolen De Ster. Steun je deze doelstelling, word dan donateur. Bijdragen kunnen overgemaakt worden op rekening IBAN NL07 INGB 0000 024241. Stichting de Sterremolen heeft de ANBI-status.

Molencafé

Het molencafé, met terras aan het water, is zes dagen per week open van 10:00 tot 18:00 uur. Maandags gesloten. We serveren biologische

Een zeemeeuw die niet in Utrecht mocht landen

In het archief van Stichting Sterremolen kwam ik de Zeemeeuw tegen. Een molen ten noorden van Uithuizen in de Lauwerpolder. Een typische Groningse molen met zowel zelfzwichting als zelfkruiging die de polder sinds 1879 droog hield.

In 1935 verspeelt de molen één van de twee

sapjes, biologisch en lokaal bier, wijn en fris.

Geniet in het centrum van Utrecht van water, zon en ruimte en neem op zaterdag een kijkje in de zagerij want dan zijn er gratis rondleiding.

Utrechtse staarten

Heel af en toe duikt er een 'nieuwe' oude foto op van de zaagmolens aan de Leidsche Rijn. Op de voorgrond de Bijgeval en op de achtergrond de Ster. Tussen de molens (op stellinghoogte van de Bijgeval) de vroegere watertoren in de Riouwstraat.

De houtconstructie aan de achterkant van de kap van de molen, de staart, was in Utrecht vaak grotendeels zwart geschilderd. Dat was typisch voor Utrechtse molens. Op heel oude zwart/wit foto's is dat niet altijd goed te zien. Maar op deze foto is het onmiskenbaar. De middelste balk (de staartbalk) is wit en de (schuine) schoren en (horizontale) spruiten zijn zwart met witte koppen.

roeden van het wiekenkruis. De molen komt stil te staan en een elektrisch gemaal neemt de functie van de molen over. De kap gaat van de molen maar de romp van de molen blijft staan tot 1985. Dan wordt het achtkant gedemonteerd en verdwijnt de molen uit het Groninger landschap.

Nog voor de officiële oprichting van Stichting Sterremolen wordt gesproken met een aantal molendeskundigen over mogelijkheden tot het herbouw van molen De Ster. Een van de deskundigen, Gerbrand de Vries, heeft wel een ideeetje. In Groningen ligt nog een achtkant in opslag: het achtkant van de Zeemeeuw. Voor 25.000 gulden, of misschien wel ietsje minder, zou het te koop zijn. Maar voordat de Stichting Sterremolen financiële middelen heeft om de aankoop te kunnen overwegen is de vogel gevlogen. De molenstichting Molenrij koopt het achtkant voor 22.000 gulden. De plannen voor een molenpark in Groningen stranden. Ze krijgen het financieel niet rond. Het achtkant van de Zeemeeuw wordt in 2000 doorverkocht aan een molenmaker. En die, op zijn beurt, verkoopt de resten van de Zeemeeuw ook weer door.

Het achtkant belandt uiteindelijk in Anna Paulowna, Noord-Holland. Bovenop een nieuwe woning in de vorm van een molenschuur wordt de Zeemeeuw in 2002 weer in elkaar gezet. De wieken van de molen kunnen weer draaien maar hebben verder geen functie meer.

De Zeemeeuw mocht niet in Utrecht landen. Hij kijkt nu uit over het Noord-Hollandse polderlandschap.